

Viivästys haasteen antamisessa

ASIAN VIREILLETULO

Tuomioistuinlain 3 luvun 2 §:n 2 momentin hovioikeuden on ilmoitettava valtioneuvoston oikeuskanslerille tietoonsa tulleista seikoista, jotka saattavat johtaa virkasyytteen nostamiseen hovioikeudessa.

Hovioikeuden presidentti on 30.4.2019 tässä tarkoituksessa lähettänyt oikeuskanslerinvirastoon kärjäoikeuden silloisen laamannin hovioikeudelle toimittaman ilmoituksen kärjäoikeudessa vanhentuneesta rikosasiasta.

SELVITYS

Kärjäoikeuden puheenjohtajina asiassa toimineet kärjätuomarit A ja B ovat antaneet menettelystään apulaisoikeuskanslerin pyytämän selvityksen. Kärjäoikeuden laamanni on antanut asiasta 2.12.2019 päivätyn lausuntonsa.

Apulaisvaltakunnansyyttäjä on antanut asiasta 20.11.2019 päivätyn lausuntonsa, jonka liitteenä on ollut asiassa syyttäjänä toimineen aluesyyttäjän 5.11.2019 päivätty selvitys ja johtavan aluesyyttäjän 5.11.2019 päivätty selvitys.

RATKAISU

Sovellettavat säännökset

Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 luvun 8 §:n 1 momentissa on säädetty, että jollei rikosasiaa mainitun luvun 6 §:ssä säädetyllä tavalla heti jätetä tutkimatta, on tuomioistuimen viipymättä annettava haaste. Haasteen antaa tuomioistuimen puheenjohtaja tai kärjänotaari.

Rikoslain 8 luvun 1 §:n 2 momentin 3 kohdan mukaan oikeus syyttää rikoksesta vanhenee viidessä vuodessa, jos ankarin rangaistus on yli vuosi ja enintään kaksi vuotta vankeutta. Rikoslain 39 luvun 1 §:n mukaan velallisen epärehellisydestä voidaan tuomita enintään kaksi vuotta vankeutta. Rikoslain 8 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan syyte katsotaan vanhentumisajan kulumisen katkaisevalla tavalla nostetuksi, kun syytettävälle on laillisesti annettu haaste tiedoksi tai häntä vastaan on hänen henkilökohtaisesti oikeudenkäynnissä läsnä ollessaan tehty rangaistusvaatimus.

Tuomioistuinlain 9 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan tuomarin on virkatoimissaan oltava tunnollinen ja huolellinen.

Asian taustatiedot

Velallisen epärehellisyttä koskeva rikosasia oli tullut vireille kärjäoikeudessa 8.10.2018. Haastehakemuksessa mainittu tekoajan viimeinen päivä oli 22.1.2014. Asia oli jaettu 8.10.2018 Sakarissa kärjätuomari A:lle. Asiakirjat olivat olleet paperisessa muodossa. Asiaa hoitanut kärjäsihteeri oli 9.10.2018 aloittanut haasteen luomisen, mutta se oli jäänyt jonkin selvittämättä jääneen syyn vuoksi häneltä kesken. Kärjäsihteerin mukaan kärjäoikeudessa oli tuolloin oltu ottamassa käyttöön sähköistä haastamistapaa. Ilmeisesti asian jääminen kesken oli liittynyt jotenkin uuden menettelytavan käyttöön ottamiseen.

A:n ilmoituksen mukaan hänellä ei ole minkäänlaisia muistijälkiä kyseessä olevasta rikosasiasta. A on lopettanut työskentelyn kärjäoikeudessa 21.12.2018. A on todennut selvityksessään tarkistaneensa ennen viimeistä työssäolopäiväänsä ne kärjäsihteerin huoneessa määrättyillä paikoilla pidettävät rikosasiat, joita ei ollut haastettu tai sijoitettu rikospäiville, ja laatinut seuraajalleen B:lle listan niistä rikosasioista, joissa oli ollut jotakin huomauttamista niiden käsittelyyn liittyen. Rikosasiasta ei ollut tällä listalla mainintaa. Tarkastusta suorittaessaan A ei ollut havainnut asian asiakirjoja eikä ollut osannut muutenkaan kiinnittää asiaan huomiota.

Asia oli siirretty A:n lähdettyä B:lle. Kyseessä oleva asia ei ollut ollut A:n laatimalla vireillä olevien asioiden listalla. Kun asia oli tullut ilmi kärjäoikeudessa osastonjohtajan maaliskuussa

2019 suorittaman valvonnan yhteydessä, syyteoikeus oli jo vanhentunut. B oli samoihin aikoihin tutustunut jutun asiakirjoihin ja myös havainnut rikosasian vanhentuneeksi. Asia oli siirretty 28.3.2019 B:ltä kärjätuomari C:n käsiteltäväksi. C oli toiminut puheenjohtajana kärjäoikeuden 18.4.2019 annettua asiassa tuomion, jossa kärjäoikeus oli hylännyt syytteen vanhentuneena katsoen, että syyte olisi tullut nostaa 27.2.2018 mennessä.

Kärjäoikeuden menettelyn arviointi

Rikosasian käsiteltäväkseen saavan kärjätuomarin virkavelvollisuuksiin kuuluu pyrkiä huolehtimaan siitä, että asiassa haaste annetaan niin hyvissä ajoin, että se on mahdollista antaa tiedoksi vastaajalle ennen syytettä koskevan rikoksen syyteoikeuden vanhentumista. Kysymyksessä olevassa asiassa kärjäoikeus ei ollut antanut haastetta ollenkaan. Kärjäoikeus on näin ollen asiassa laiminlyönyt antaa haasteen oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 luvun 8 §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla viipymättä eli tapauksessa niin ajoissa, ettei rikoksen syyteoikeus kärjäoikeuden menettelystä aiheutuvasta syystä vanhene.

Asian haastehakemus / KO-info –lehdellä on ollut merkintä syyteoikeuden vanhentumisesta. Asia on jaettu ensin kärjätuomari A:lle, joka on selvityksessään todennut, ettei hänellä ole mitään muistikuvia kyseisestä asiasta. A:n työparina toiminut kärjäsihteeri on aloittanut haasteen tekemisen asianhallintajärjestelmässä, mutta tuntemattomasta syystä se oli jäänyt kesken. A:n jälkeen asia on jaettu kärjätuomari B:lle, joka oli havainnut vasta maaliskuussa 2019, että asia oli ollut hänen työlistallaan.

Kärjäoikeuden Sakari-järjestelmästä on nähtävissä jokaisen tuomarin omalla työlistallaan olevat asiat. A on ilmoittanut selvityksessään, että juttu oli jaettu Sakarissa hänelle 8.10.2018. Vaikka A:lla ei ole muistikuvia kyseisestä jutusta, hän olisi huolellisesti toimiessaan voinut huomata hänelle jaetun asian Sakarista. Viimeistään tehdessään virkasuhteensa päättyessä B:lle listaa keskeneräisistä asioista, hänen olisi tullut havaita kyseinen asia Sakarista.

Asiassa on jäänyt epäselväksi, miksi haasteen antaminen on jäänyt tekemättä, jonka vuoksi laillisuusvalvonnallista moitetta ei tältä osin ole kohdistettavissa kenenkään yksittäiseen virkamieheen. Kärjäoikeuden asiassa tekemä virhe sijoittuu kuitenkin tuomarin tehtävien ydinalueelle ja koskee niiden kannalta keskeisen ja sisällöltään selkeän sääntelyn soveltamista. Virhe on omiaan heikentämään luottamusta lainkäyttötoiminnan asianmukaisuuteen ja sitä on pidettävä vakavana.

Vaikka virkamies vastaakin virkatoimiensa lainmukaisuudesta, on myös kärjäoikeuden virastona osaltaan turvattava työnkulut, tehtävien siirrot, vireillä olevien asioiden seuranta ja valvonta

siten, että haasteet annetaan ajoissa. Tämä koskee muun muassa ja erityisesti riskialttiita siirtymävaiheita, kuten työtapojen ja teknisen toimintaympäristön muutoksia, kuten tässä tapauksessa, kun käräjäoikeudessa siirryttiin sähköiseen haastamistapaan.

Syyttäjän menettelyn arviointi

Apulaisvaltakunnansyyttäjä on todennut lausunnossaan, että käräjäoikeudella on ollut perusteet katsoa, että tunnusmerkistön edellyttämä seuraus eli maksukyvyttömyyden olennainen pahentuminen on täytynyt jo syytteessä kuvatun viimeisen osateon hetkellä. Toisaalta syyttäjällä on ollut perusteet määritellä teko aika päättymään velallisyhtiön konkurssiin asettamispäivään, koska vakiintuneesti oikeuskäytännössä on katsottu, että vasta konkurssin yhteydessä voidaan usein arvioida sitä, oliko teko tunnusmerkistön mukaisesti velkojille vahingollinen eli pahensiko velallisen menettely olennaisesti maksukyvyttömyyttä.

Rikoslain 8 luvun 2 §:n mukaan, jos rikoksen tunnusmerkistössä edellytetään määrätyn seurauksen syntymistä, aika lasketaan tuon seurauksen ilmenemispäivästä.

Oikeuskirjallisuudessa on todettu, että

”velallisen epärehellisyys on seurausrikos, jossa syyteoikeuden vanhenemisaika alkaa seurauksen täyttymisestä eli maksukyvyttömyyden aiheutumisesta tai sen olennaisesta pahentumisesta. Kun vararikkotekoja voi olla useita ja ne voivat sijoittua ajallisesti paljonkin maksukyvyttömyyttä aikaisempaan ajankohtaan, muodostuu rikoksen yksiköinnissä olennaiseksi maksukyvyttömyystilanne. Siten useat eri vararikkoteot voidaan arvioida yhtenä velallisen epärehellisyytenä, sillä tekojen tarkoituksena on saattaa omaisuus velkojien ulottumattomiin, jolloin ne muodostavat yhden kokonaisuuden. Käytännössä maksukyvyttömyyden aiheutumisen tai sen olennaisen pahenemisen tarkka ajallinen määrittely on vaikeaa, minkä vuoksi tuomioistuimet monesti arvioivat vanhenemisajan alkaneen joko viimeisestä vararikkoteosta tai konkurssiin menneiden velallisten osalta velallisen konkurssiin asettamispäivästä. Edellistä tapaa ei voida välttämättä pitää perusteltuna, koska seuraustunnusmerkki ei aina täyty kokonaisuudessaan heti vararikkoteon tekemishetkellä. Viimeksi mainittua tapaa puoltaa se, että usein vasta konkurssin yhteydessä voidaan selvästi todeta teon aiheuttaneen maksukyvyttömyyden tai olennaisesti pahentaneen sitä” (Nuutila-Hakamies: Rikosoikeus, 2013, s. 1070).

Perustuslain 108 §:n 1 momentin mukaan oikeuskanslerin tulee muun ohessa valvoa, että tuomioistuimet ja muut viranomaiset sekä virkamiehet, julkisyhteisöjen työntekijät ja muutkin julkista tehtäväänsä hoitaessaan noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa.

Kyseessä olevan syytteen nostohetkellä voimassa olleen syyttäjälaitoksesta annetun lain (439/2011) 7 §:n mukaan syyttäjällä on itsenäinen ja riippumaton syyteharkintavalta.

Oikeuskansleri ei voi puuttua syyttäjän riippumattomaan syyteharkinta- ja päätösvaltaan. Viranomaisia valvoessaan oikeuskansleri voi puuttua lähinnä selkeisiin menettelyllisiin virheisiin, lainmukaisen harkintavallan väärinkäyttöön sekä perus- ja ihmisoikeuksia loukkaavaan toimintaan.

Tapauksessa esillä olleen vanhentumista koskevan kysymyksen arviointi on ollut oikeudellisesti harkintaa. Oikeuskirjallisuudessa on esitetty erilaisia kannanottoja siitä, milloin velallisen epärehellisyysrikoksen syyteoikeuden vanhenemisaika alkaa, eikä siitä ole myöskään vakiintunutta, korkeimman oikeuden ennakkopäätöksiin perustuvaa oikeuskäytäntöä.

Käytettävissäni olevan selvityksen perusteella minulla ei ole aihetta epäillä, että aluesyyttäjä olisi määrittellessään asiassa tekoajan teonkuvauksesta ilmenevästi ylittänyt harkintavaltansa tai menetellyt muutoin lainvastaisesti.

Johtopäätökset ja toimenpiteet

Käräjäoikeus on menetellyt asiassa lainvastaisesti laiminlyömällä antaa haaste laissa edellytysti viipymättä.

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 6 §:n 1 momentin mukaan, jos virkamies, julkisyhteisön työntekijä tai muu henkilö julkista tehtävää hoitaessaan on menetellyt lainvastaisesti tai jättänyt velvollisuutensa täyttämättä, oikeuskansleri voi antaa asianomaiselle huomautuksen vastaisen varalle, mikäli hän ei harkitse olevan tarvetta syytteen nostamiseen. Huomautus voidaan antaa myös viranomaiselle tai muulle yhteisölle.

Annan mainitun lainkohdan perusteella käräjäoikeudelle huomautuksen käräjäoikeuden edellä kerrotusta menettelystä.

Käräjätuomari A on menetellyt huolimattomasti asian käsittelyssä.

Kiinnitän käräjätuomari A:n huomiota huolellisuuteen asioiden käsittelyssä.

Asia ei anna aihetta muihin toimenpiteisiini.

Lähetän päätökseni tiedoksi asiasta ilmoittaneelle hovioikeuden presidentille sekä lausuntonsa asiasta antaneelle käräjäoikeuden laamannille. Lähetän päätökseni tiedoksi myös valtakunnansyyttäjän toimistolle.

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Apulaisoikeuskansleri

Mikko Puumalainen

Vanhempi oikeuskanslerinsihteeri

Linda Harjutsalo